

"Vilken annan 25-åring hade kunnat skapa ett bibliotek som konkurrerade med det sovjetiska kommunistpartiets i Moskva?"

tade på honom på ett kafé i Milano den dagen 1972, när han aldrig kom.

Men tillbaka till 1968. Kändisrevolutionären reste runt i världen och agiterade. Han var huvudattraktionen i Paris, Milano och Berlin. Studentledaren i Paris, Daniel Cohn-Bendit, försökte få honom att ge ut sin bok. Men Giangiacomo sa nej:

"Jag ger inte ut böcker av anarkister."

ÄNDÅ BLEV HAN anarkist. Familj och medarbetare började märka att han spårade ur. De bästa lektörerna lämnade förlaget. Chefen misstänktes för att ligga bakom ett spängattentat i Milano. Han gick under jorden och styrde, som Die Zeit skrev, ubåtslikt sitt bokimperium. Che Guevaras dagböcker såldes stort, och han slussade pengarna tillbaka till Ches gerilla. Också andra revolutionärer fick stöd, till och med de italienska Röda Brigaderna. Men han var inte så hängiven att han gav bort allt han ägde. Det blev över till några lyxiga villor.

Tåget tuffade allt längre vänsterut. 1970 var han inte längre patronen utan också aktivisten. I breven till sonen Carlo, född 1962, förenas revolution och faderskänsla. Till Carlos nioårsdag 1971 skriver han: "Jag har inga stora presenter till dig. Men kanske är den bästa presenten jag kan ge dig att kämpa för en bättre värld, för en mer rättvis värld."

Då hade Giangiacomo redan, under sitt "nom de guerre" Osvaldo, kastat Molotovcocktails mot hus i Milano. Att hans egen förmögenhet kom från byggnadsindustrin var väl inget sammanträffande. Så hotfull uppfattades Osvaldo att CIA betraktade honom som Castros ledande agent i Europa.

ATT CIA SKULLE MISSTÄNKAS när Osvaldo strök med i en annan antikapitalistisk aktion 1972 var oundvikligt. Den italienska salongsvänstern var inte sen att dra den slutsatsen. Régis Debray, vars böcker Feltrinelli hade gett ut, hävdade att Giangiacomo var ett "offer för den uppåtstigande fascismen". Men Carlo gör rent hus med konspirationsteorierna. Hans far omkom när han den 15 mars 1972 försökte aptera en dynamitladdning på en högsämningsledning utanför Milano. Kanske var förläggaren helt enkelt klumpig, trots allt var det hans första riktiga attentat. Carlo, som har intervjuat den överlevande av de tre kumpanerna, konstaterar nyktert att varken CIA eller någon annan dunkel makt var inblandad. Giangiacomo, alias Osvaldo, blev offer för den mänskliga faktorn.

Trots detektivarbetet är myten Giangiacomo inte död. Hans liv fick helt enkelt inte sluta så banalt. Han vågade det som resten av Medel- och Överklassitalien inte vågade. Han följde sina instinkter. Det icke-kommunistiska Italiens reaktion är paradoxal, man skriver där om den "brilljante förläggaren" och från katolsk håll om "äventyrliga beslut". Men man förebrår honom inte.

ELISABETH BRAW RICCI

Myten om att den svenske mannen behöver några öl för att kunna släppa loss fanns redan på 1600-talet.

Tröga svenskar

Bilden av våra förfäder är inte bara nedslående, den är också påfallande homogen, konstaterar Klas Östman.

Den engelske diplomaten John Robinsons skildring av Sverige år 1688 blev en mindre skandal. Robinsons bild av svenskarna känns välbekant: lantliga och tröga tills vi får alkohol i oss och blir helt vilda. Men han tyckte dessutom att vi var ganska lata.

Robinson kom till Stockholm år 1678 som sekreterare till den engelske ambassadören och tillbringade sedan många år här medan han steg i de diplomatiska graderna. Han hade i sin ungdom studerat teologi i Oxford och blev slutligen kunglig rådgivare och biskop i London, där han dog 1723.

RESESKILDNINGAR

John Robinson

A Short Account of Sweden

Karolinska Förbundets Årsbok 1996

Han hade skrivit om Sveriges tillstånd år 1688 tryckt och utgiven i London några år senare. Boken, AN ACCOUNT OF SWEDEN: TOGETHER WITH AN EXTRACT OF THE HISTORY OF THAT KINGDOM, kom i många upplagor men innehöll en del diplomatiska omdömen.

Fast den var utgiven anonymt föll misstankarna snart på Robinson, som fick ett snårj med att urskulda sig både gentemot svenskarna och sina engelska överordnade. Han brukade hävda att han visserligen hade skrivit rapporten, men att någon annan lagt till de förgripliga passagera.

SÅ VAR DET NOG inte. Nu har den amerikanske historikern John B Hattendorf kommit med en utgåva baserad på Robinsons handskrivna manuskript, och den skiljer sig inte mycket från tidigare texter. Hattendorfs utgåva är samtidigt Karolinska Förbundets Årsbok för 1996 – produktionen av årsboken ligger sedan länge efter.

Sverige är ett stort land, konstaterar Robinson, men består till största delen av ofruktbar vildmark. Om invånarna vore flitiga skulle de kanske ändå kunna odla tillräckligt mycket spannmål för att täcka sina egna behov, men de anstränger sig inte mer än nödvändigt och tvingas i stället importera säd.

Av städerna är det bara Stockholm, Göteborg, Kalmar och ett par, tre till som möjligen förtjänar namnet. Andra må ha stadssprivilegier men är inte större än vanliga engelska byar. Städernas ynklighet torde i sin tur bero på svenskans karaktär. Det hårda klimatet tycks göra människor tåligt uthärdande snarare än livliga eller snabbtänkta. Köpmännen är beroende av utländska krediter och hantverkarna är oskickliga.

OKSÅ PRÄSTERNA FÖLJER mönstret. De är allvarliga, långskäggiga och gästfria – resande på landsbygden sökte oftast husrum i prästgårdarna – men inte särdeles lärda. Dessutom är de tämligen obekanta med teologiska dispyter, skriver Robinson, som ju kom från ett land som under decennier hade skakats av inbördesstrider med delvis religiös bakgrund. Motsvarigheter till de otaliga engelska religiösa sekterna fanns inte alls i Sverige, och Robinson påtalar flera gånger det svenska konsensusstänkandet såväl i politik som religion.

Vad gäller det lärda livet menar Oxfordmagistern Robinson att svenskarna, liksom tyskar, är bättre på att katalogisera andras vetande än på att tänka nya tankar. Och såväl adeln som de meniga soldaterna utmärks mer av sitt krigiska mod än av uppfinningsrikedom. Möjligen är de svenska kvinnorna mindre oxlikt tröga än männen. Dessa välskapta kvinnor, påpekar Robinson särskilt, lär utmärkas mer av kyshet före äktenskaps ingående än av trohet efter. Den svenska synden existerade tydligen redan på 1600-talet.

När John Robinson talar om såvlig lantlighet som utmärkande för svenskarna, så påminner det inte bara om senare skildringar, utan också om den italienske diplomaten Lorenzo Magalotti sekretessbelagda rapporter från 1670-talet. Men kanske är det typiskt svenskt att vi är så känsliga för vad den bättre sortens utlänningar tycker om oss.

KLAS ÖSTMAN

tecken

Giangiacomo Feltrinelli lyckades förena en riktig jetsellivsstil med ett starkt kommunistiskt engagemang.

kampen var något för Svarta Pantrarna och deras likar. Förlagets utgivning speglade ägarens personlighet. Giangiacomo gav ut böcker som garanterat ogillades av det kommunistiska etablissemangets sida vid sida med marxistiska verk och skrällplitteratur. Arthur Miller, Günter Grass och Karen Blixen tillhörde stallet. Likaså Alexander Lowen (KÄRLEK OCH ORGASM) och andra lättviktiga författare.

Gentemot sina anställda uppträdde han inte som Arbetsgivaren utan som en kollega bland många. Han var innovativ också – Feltrinelliförlaget öppnade boklädor i Rom och Milano. Bokförlag som sålde sina egna böcker var något nytt och det handlade inte bara om logistik. Boklädorna var ytterligare ett "statement".

MEN STORMEN SOM svepte med 20-åriga studenter i slutet av 1960-talet svepte också med den medelålders förläggaren. Skillnaden var att han var en prominent person. När han arresterades av polisen i Bolivia 1967 engagerade sig den italienska kristdemokratiska regeringen för att få honom fri. Med på den resan var Sibilla, hans fjärde fru. Med tredje hustrun, tyskan Inge Schoenthal, hade han sonen Carlo, han som har skrivit biografien och numera övertagit förlaget. Det var Inge och Carlo som vän-